

Posudek oponenta disertační práce Anny Zvířecí

„Veršované kroniky jihoněmeckého kulturního okruhu a jejich výpovědní hodnota v historiografii a sebereflexi středověké společnosti“

předkládané v 2023 na Ústavu světových dějin

I. Stručná charakteristika práce

Práce se zabývá skupinou čtyř vybraných středohornoněmeckých kronik z prostoru rakouských zemí a Bavorska v rozmezí poloviny 12. století až začátku 14. století. Hlavním cílem předložené studie je zodpovědět otázku, jak se v jednotlivých dílech vyvíjel obraz ideálního panovníka – ten mohl být exemplifikován jak na příklady starověkých, tak středověkých vládců. V obou případech ale docházelo k politickým či náboženským aktualizacím. Autorka si všímá rovněž vlivu zkoumaných kronikářských děl na pozdně středověká a raně novověká díla, ba i jejich roli v národnostní historiografii 19. a první poloviny 20. století. Svěbytnou pozornost věnuje tomu, jak se v nich odráželo dění v českých zemích

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předkládaná práce představuje solidně koncipovanou materiálovou studii opřenou o poctivou analýzu čtyř středohornoněmeckých kronik vrcholného středověku s jasně a zřetelně formulovanými otázkami. Autorka dobře zvládla obtížnou práci s tímto druhem pramenů, byla si vědoma všech úskalí, která tento literární žánr skýtá. Adekvátně je zohlednila při analýze i interpretaci. Metodologické přístupy, které si zvolila, odpovídají badatelským otázkám a zkoumaným pramenům, byť na některých místech by je bylo možné rozšířit. Autorka také využila dosavadní literaturu, která k tématu existuje, byť právě v této otázce bude níže poukázáno na určité mezery. Celkově však práce působí velmi koncizním dojmem s přehlednou strukturou, jasně koncipovanými otázkami i odpověďmi.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Práce se včleňuje do poměrně frekventovaného tématu současné střeoevropské medievistiky všímající si reflexe určitých jevů v narativních dílech. Metodologická východiska jsou pro takový typ práce vhodně zvolena – vycházejí jednak z odkazu klasického pojetí politických dějin, zároveň ale zohledňují i aktuální kulturně-historické a antropologické přístupy v historiografii. Autorka primárně hodnotí analyzovaná díla ve smyslu historiografickém, filologické přístupy vědomě ponechává stranou. Při analýze jednotlivých prací se mohla opírat o velké množství dosavadních zpracování (o nichž též níže), které ji inspirovaly také po metodologické stránce. K metodologickému přístupu tak lze mít poznámky spíše doplňujícího charakteru:

a) Hovoří-li se o tom (s. 30), že diplomatický materiál – nanejvýš listiny – nelze použít pro komparaci se strategiemi kronikářů a sebereflexí společnosti, pak s takovým tvrzením nemohu souhlasit. Velmi se tu totiž nabízí srovnání z hlediska vlastností ideálního panovníka s některými typy listinných areng, které tyto otázky tematizují.

b) Zamýšlí-li se autorka (v textu na mnoha místech) nad funkcí příslušných děl a nad čtenářskou recepcí, možná by v tomto směru pomohl zájem obrácený k výzkumu provenience a užívání jednotlivých rukopisů zkoumaných děl: kdy a kde vznikaly, kdo byl jejich vlastníkem, byly výhradní součástí daného svazku, nebo je doprovázely i jiné texty? Právě z kontextu dalších textů, které mohly být k dílům v rámci jednoho rukopisu přiřazovány, lze často odušit funkci daného díla. Ta se samozřejmě v průběhu staletí mohla proměňovat.

1. *Struktura argumentace.*

Práce je strukturována vhodně a přehledně. Autorčina argumentace je srozumitelná. V adekvátní míře používá potřebnou oborovou (odbornou) slovní zásobu a formulace. Text je přehledně členěn do jednotlivých logických celků, které na sebe navazují a navzájem jsou dobře provázané.

2. *Formální úroveň práce*

Práce je na vysoké formální úrovni. V textu se téměř nevyskytují pravopisné chyby (narazil jsem jen na dvě: spraven => zpraven /s. 51, 63/, nabitá moc /s. 164/), to je ovšem v tak rozsáhlém textu výrazně nad hranicí akceptovatelnosti. Stejně tak má čtenář jen velmi zřídka co do činění s překlepy. Je třeba vyzdvihnout rovněž stylistickou úroveň práce, která je psána velmi kultivovaným a srozumitelným jazykem v podstatě bez stylistických zaškrtnutí.

3. *Práce s prameny či s materiálem*

Východiskem celé práce jsou čtyři kronikářská díla: jedno z bavorského prostředí, tři ze širší rakouské oblasti (Rakousy a Štýrsko). Zdůvodnění výběru věnuje autorka hodně prostoru – v zásadě se domnívám, že je její výběr dobře vyargumentován. Je si nepochybně vědoma toho, že by patrně v tomto ohledu mohly existovat i alternativní volby: přeci jen tu máme většinu prací z habsburské zeměpanské domény, tyto tři práce jsou si navíc časově blízké – na rozdíl od práce nejstarší, která se jak místem, tak dobou svého vzniku ostatním dílům mírně vymyká. Nicméně všechny kroniky poji výrazný formální znak – veršovaná vernakulární podoba, což je aspekt významný, který výběr těchto děl ospravedlňuje a toto hlavní kritérium potom vítězí i nad skutečností (jež je autorkou reflektována), že polovina zkoumaných děl jsou světovými/císařskými kronikami, druhá polovina jsou potom spojeny s vylíčením dějin určitého regionu ve středověku.

Autorka ve své práci prokazuje dobrou obeznámenost se studovanou materií. Text je často osvěžován původními pramennými citáty, které autorka doplňuje o jejich překlad, který má vysokou kvalitu. Svůj výklad také adekvátním způsobem kontextualizuje. Je si vědoma prostupností literárních žánrů ve středověku, resp. jejich prolínání co do funkčních schémat, která měla plnit. K této otázce by bylo možno přidat mou připomínku zmíněnou výše, neboť autorkou často skloňovaná funkce kronik a předpokládané publikum nelze podle mého názoru v úplnosti pochopit bez zohlednění jednotlivých rukopisů.

Práce je strukturována přehledně. Nejvíce místa zaujímají klíčové kapitoly všímající si stanovených otázek pro jednotlivá kronikářská díla. Autorka ale tyto jevy nehodnotí izolovaně. Je si dobře vědoma nutnosti znát kontext narativních strategií jednotlivých kronikářů, a proto do svého výkladu ústrojně zahrnuje také analýzy některých jiných témat, jejichž znalost je ale potřebná pro správnou interpretaci hlavních otázek. Samostatnou pozornost věnuje obrazu českých zemí ve sledovaných dílech, což představuje myslím důležitý přínos práce. Stejně tak se zabývá odrazem studovaných kronik v mladších dílech středověkého kronikářství. Hovoří-li se o panovnících, pak je potřeba zohledňovat, do jaké míry se jedná o odraz dynasticko-teritoriální identifikace s příslušným státním celkem a jeho vrcholnými reprezentanty.

Při četbě čtenář naráží na některé mezery týkající se práce s dosavadní literaturou k tématu. Asi nejcitelnější to je v pasážích, které se týkají odrazu vnímání Přemysla Otakara II. a Václava II. na stránkách Štýrské rýmované kroniky. Jde tu hlavně o dvě studie Václava Boka, které se zabývají přímo

těmito otázkami.¹ Hodně podobná badatelská tázání (byť zaměřená výhradně na středověké vládce v bavorské císařské kronice), jako autorka disertační práce, si klade ve své doktorské práci Monika Pohl.² Studie sice nebyla publikována, je však k dispozici v plném znění on-line. Autorka vypráví o postavě Dietricha z Bernu coby postavě, jež nalezla cestu do řady obdobných děl. Nezná při tom práci Karla Stackmanna zkoumajícího totéž.³ Problematikou vztahu Otakarovy a Enikelovy kroniky k dílu „Chronik von den 95 Herrschaften“ se věnoval již Christoph Hagemann.⁴ Právě k otázce recepce Otakarovy kroniky by bylo možné využít stať Rudolfa Sprandela.⁵ Na začátku práce, jak již naznačeno, se autorka hodně věnuje vymezení jihoněmeckého kulturního prostoru – velmi podobnou cestou šel před lety již Joachim Schneider.⁶

4. Vlastní přínos

Vstupní otázky a hypotézy jsou autorkou formulovány originálně. Přínos práce tak spočívá především v bohatě materiálově podložené pramenné studii, která usiluje o to zodpovědět, jak se vyvíjel odraz panovníků v jednotlivých zvolených kronikářských dílech jihoněmeckého (či rakousko-bavorského) kulturního okruhu. Místy mám pocit, že se autorka nechala příliš silně vést zkoumanými prameny, aniž by při tom vždy a v dostatečné míře zohlednila existující literaturu – například obsahové rozborů jednotlivých kronik již byly v různé míře podrobnosti rozličnými autory popsány.⁷ Další určitá potřebná doplnění byla zmíněna výše. Za velmi pěknou považuji část věnovanou druhému životu zkoumaných kronik – zvláště Štýrské rýmované kroniky v českém prostředí 19. a 20. století (k tomu ještě níže doplňující badatelský dotaz).

IV. Dotazy k obhajobě

Ke kapitole zabývající se odrazem Štýrské rýmované kroniky v moderní české historiografii: Přišlo by mi zajímavé všimnout si soudobých politických či národnostních aktualizací tohoto tématu, či osoby kronikáře apod. To je učiněno pro národnostně českou větev domácí historiografie: jak by vypadalo

---

¹ Václav Bok, *Zum Bild des böhmischen Königs Premysl Otakars II. in der "Steirischen Reimchronik"*, in: *Literarisches Leben: Rollenentwürfe in der Literatur des Hoch- und Spätmittelalters*. Festschrift für Volker Mertens zum 65. Geburtstag, Meyer, Matthias; Schiewer, Hans-Jochen [Hrsg.], Tübingen 2002, s. 33-54; Václav Bok, *Literary Reminiscences in the Characterization of the Bohemian King Wenceslas II (1283-1305) and his Contemporaries in Ottokar from the Geul's Styrian Rhymed Chronicle*, in: *Historiography and identity 6. Competing narratives of the past in Central and Eastern Europe, c.1200-c.1600*, Turnhout 2021, s. 207-224.

² Monika Pohl, *Untersuchungen zur Darstellung mittelalterlicher Herrscher in der deutschen Kaiserchronik des 12. Jahrhunderts. Ein Werk im Umbruch von mündlicher und schriftlicher Tradition*, Diss. München 2004 (online: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/5592/1/Pohl_Monika.pdf).

³ Karl Stackmann, *Dietrich von Bern in der „Kaiserchronik“*. *Struktur als Anweisung zur Deutung*, in: Gerd Wolfgang Weber (Hg.), *Idee, Gestalt, Geschichte*. Festschrift Klaus von See. Odense 1988, s. 137-142.

⁴ Christoph Hagemann, *Geschichtsfiktion im Dienste territorialer Macht: die Chronik von den 95 Herrschaften des Leopold von Wien*, Heidelberg 2017, s. 27nn.

⁵ Rudolf Sprandel, *Übersetzungs- und Rezeptionsprobleme am Beispiel der steirischen Reimchronik*, in: *Zweisprachige Geschichtsschreibung im spätmittelalterlichen Deutschland (Wissensliteratur im Mittelalter, 14)*, hrsg. von Rudolf Sprandel, Wiesbaden 1993, s. 7-26.

⁶ Joachim Schneider, *Dynastisch-territoriale Geschichtsschreibung in Bayern und Österreich: Texte und Entstehungsbedingungen – Herkunftsgeschichten und Gründungsmythen*, in: *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, hrsg. von G. Wolf – N. H. Ott, Berlin – Boston 2016, s. 225-265.

⁷ Zde je nutno zmínit jak především klasickou práci Alfonse Lhotského (kterou autorka částečně využívá), tak dílo: Fritz Peter Knapp, *Die Literatur des Spätmittelalters in den Ländern Österreich, Steiermark, Kärnten, Salzburg und Tirol von 1273 bis 1439. 1. Halbband: Die Literatur in der Zeit der frühen Habsburger bis zum Tod Albrechts II. 1358*, Graz 1999.

pro česko-německou (syntézy dějin Čech/českých zemí od Ludwiga Schlesingera, Adolfa Bachmanna, či Bertholda Bretholze)?

V. Závěr

I přes některé výše naznačené připomínky považuji práci za zdařilou. Autorka prokázala schopnost analýzy a interpretace středohornoněmeckých kronikářských děl. Dobře se orientuje v problematice soudobé recepce panovnické moci ve středověku, středověkých narativních pramenů i literatury, ba aktuálních badatelských trendů s těmito tématy spojenými. Práce prokazuje vysokou stylistickou úroveň.

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospěl/a*.

3. 12. 2023

[podpis]